

Pirmajam Telšių pašto ženklui — 100

Šiomet sukanka šimtas metų, kai išleistas pirmasis Telšių miesto pašto ženklas. Pavartykime senus dokumentus ir pažiūrėkime, kokias žinias jie mums išsaugojo apie tų dienų įvykius.

Ričardas Vainora

1919 metais Žemaitija iš dalies buvo užimta bermontininkų. Dėl neramios padėties pašto darbas vyko nesklaidžiai, pašto įstaigos dažnai neturėdavo ryšio su Pašto valdyba Kaune. 1919 metų gale vokiečiai ir bermontininkai turėjo palikti Lietuvą. Išvykdami vokiečiai, išpirkę visus buvusius Telšių pašto įstaigoje Lietuvos pašto ženklus.

Telšių pašto viršininkas Vaclovas Drąsutavičius dėl sutrikusio susisiektimo su Kaunu neturėdamas pašto ženklų, iš pradžių ranka pažymėdavo ant gautų vokų, jog pašto rinkliava paimta. Bet toks atsiskaitymo būdas buvo nepatogus. Žymus filatelistas, Telšių apskrities gydytojas Jonas Mikulskis įtikino pašto viršininką gaminti savo pašto ženklus. Ženklos buvo spausdinami šapirografu. Ženklos piešinį sudarė ant popieriaus uždėtas Telšių pašto herbinis antspaudas ir šalia jo ranka užrašytas tekstas: „Apmokėta sk.....sk“. Ženklos dydis 35x48 mm. Lape buvo 6x3 = 18 ženklų. Ranka užrašytas tekstas, suprantama, kiekviename ženkle šiek tiek skiriasi, todėl visi ten esantys ženklai šiek tiek skirtingi. Ženklos vertė buvo įrašoma vėliau pagal reikalą.

Buvo atspausdinta violetine spalva: baltame, be linijų popieriuje — 396 vienetai ir popieriuje laiškams su linijomis — 54 vnt. Šis ženklas naudotas tik tris dienas: 1920 metų

Apmokėta
SK SK.

Telšių pašto ženklos piešinys, bet jis jau „restauruotas“. Taip ženklas atrodė prieš 100 metų.

sausio mėn. 13, 14 ir 15 d., nes, gavęs iš Kauno reikalingų pašto ženklų, jo nebereikėjo.

Telšių pašto ženklos dalis tiražo buvo suklijuoti ant vokų ir pasklido po Lietuvą ir pasaulį. Likę nepanaudoti ženklai atiteko J. Mikulskiui. Ženklos išleidimo iniciatorius pasiliko sau ir vieną pilną, nesukarpytą ženklų lapą.

Tokią istoriją vėliau filatelistas papasakojo pats J. Mikulskis. Bet sudėliojame į vietas kitus mums žinomus faktus ir matome, kad ne viskas taip jau gražu buvo, kaip papasakota. Bermontininkų Lietuvoje nebeliko jau gruodžio 15 d., Telšiuose — kiek anksčiau. Ir visą mėnesį Telšių paštas buvo be pašto ženklų? O kas tokio Telšiuose nutiko sausio 13, kad prireikė gaminti savo ženklus, žinant kad tuoj jų pakankamai bus gauta iš sandėlio Kaune? Ant kiekvieno priimto laiško pašto darbuotojui rašyti ranka „Apmokėta 30 sk.“ (ar panašiai) ir uždėti kalendorinį pašto antspaudą — lėtas bei varginantis darbas. O

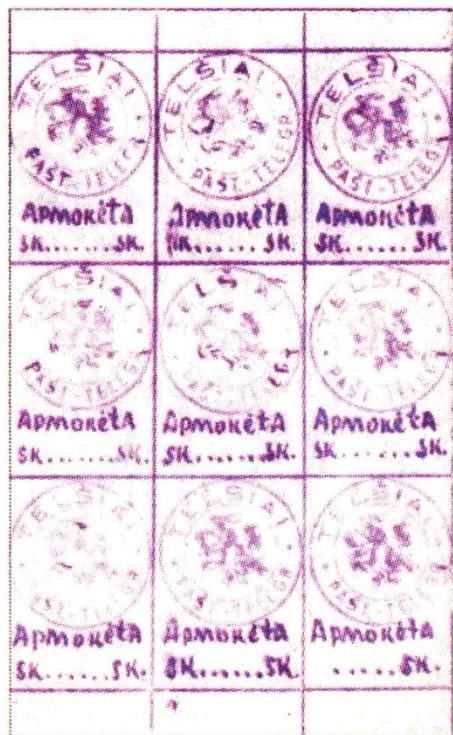
atkirpti žirkklėmis iš lapo ženklas, priklijuoti jį prie voko, užrašyti „30“ ir uždėti kalendorinį antspaudą — ar čia bent kiek greičiau ir lengviau?

Manome, kad šio pašto ženklos atsiradimo priežastis buvo kita. J. Mikulskis puikiai žinojo, kaip aukštai vertinami vietinių mažatiražinių laidų pašto ženklai, jei tik jie realiai būna pašto apyvartoje. Ir kaip tai naudinga tam, pas ką lieka nepanaudoti šių ženklų likučiai bei pašto siųsti vokai. Išlikę vokai su šiuo ženklu, beveik visi siųsti paties J. Mikulskio. Adresuoti gydytojams, farmacininkams, kitiems žinomiesiems žmonėms Varniuose, Telšiuose ir kitur. Laiškų viduje nėra, bet galime neabejoti kad juose prašoma gautą voką neišmesti ir vėliau gražinti siuntėjui. Vokai su priklijuotu Telšių ženklu taip pat buvo nusiųsti žymiausioms filatelijos firmoms „Michel“, „Senf“, „Borek“, „Zumstein“ ir kt. Taip ženklas atsirado ir pasauliniuose ar Europos pašto ženklų kataloguose, nes ant laiško gautas ženklas visus įtikino, jog jis tikrai naudojamas pašto paslaugoms apmokėti.

Dalį vokų po Lietuvą siuntinėjo ir Telšių vaistininkas T. Goeldneris, irgi filatelistas. Savo straipsnyje žurnale „Mercurius“ 1940 metais J. Mikulskis rašė kad ženklų tiražas buvo 396 + 54 = 450 vienetų. Šis skaičius dabar ir nurodomas visuose kataloguose. Tuo tarpu 1923 metais Berlyne leistame „Sammler-Woche“ J. Mikulskis rašė kitaip. Iš straipsnio medžiagos galima spręsti, kad buvę 504 ženklai ant paprasto popieriaus ir 90 ženklų ant linuoto popieriaus. Manym, kad ženklų autoriaus atmintis buvo geresnė 1923 metais, praėjus vos trejiems metams po aprašomų įvykių.

Beje, tai bene vienintelis pasaulyje ženklas, atspausdintas hektog-

rafijos būdu. Įvairiose šalyse skirtingu laiku pašto mokes ženklai buvo spausdinami pačiais įvairiausiais būdais. Vienas misionierius Afrikoje savo pašto ženklus spausdino netgi rašomąja mašinėle! Beje, tokia išklerusia, kad kita mašinėle prispausdinti falsifikatų, bent kiek panašių į originalus, niekam nepavyko.

Devynių ženklų lapo dalis.

Bet tokiu būdu, kaip Telšiuose, pašto ženklų daugiau nespausdino niekas — gal šapirografo po ranka neturėjo, gal fantazijos pritrūko. Šiandien šis pirmasis Telšių pašto ženklas — didžiulė retenybė. Ženklas ant balto popieriaus rimtuose pasauliniuose aukcionuose kainuoja apie 500–700 eurų, ant liniuoto popieriaus — kiek brangiau. Tiesa, jų nuolat galima rasti internetiniuose aukcionuose, kainos — nuo keliasdešimt iki kelių šimtų eurų, bet visa tai — falsifikatai, geriausiu atveju šiek tiek panašūs į originalus.

Įdomus likimas J.Mikulskio ko-

lekcijoje buvusio pilno ženklų lapo. Po karo ilgai niekas nieko apie jį negirdėjo. Tačiau prieš keletą metų viename aukcione buvo parduotas 9 ženklų lapo gabalas. Manoma kad tai viskas, kas liko iš J.Mikulskio turėto pilno ženklų lapo, nes daugiau niekas lapo ar jo dalies neturėjo. Malonu, kad ta 9 ženklų lapo dalis grįžo į Lietuvą, ją įsigijo rimtas Klaipėdoje gyvenantis filatelistas. Apie kainą nekalbėsime, bet tai unikumas, ir tikrai kur kas brangesnis nei 9 pavieniai ženklai.

Praėjusią žiemą vyko virtuali filatelijos paroda LITUANICA 2018, skirta Lietuvos nepriklausomybės šimtmečiui paminėti. Joje vieno stendo klasėje (16 lapų) buvo parodyta ir Romualdo Pečeliūno kolekcija, skirta tam vienam pašto ženklui. Joje ženklo atmainos iš skirtingų lapo vietų, skirtingi nominalai. Tai pats didžiausias šiuo metu egzistuojantis Telšių pirmojo ženklo rinkinys. Jį ir dabar dar galite pamatyti internete draugijos archyve: <http://lituanica2018.lt/exhibits/> Beje, parodoje dar buvo eksponuojama 16 kitų kolekcijų, visos jos skirtos Lietuvai ir tikrai vertos dėmesio.

Šapirografu spausdinti ženklai labai jautrūs šviesai ir vandeniui, net ir rūpestingai saugomi jie per laiką išblunka. Čia parodome Telšių pašto ženklo piešinį, bet jis jau „restauruotas“, taip ženklas atrodė prieš 100 metų. Paryškintas piešinys ir 9 ženklų lapo dalies, tik taip galite pastebėti kad ten visi ženklai šiek tiek skirtingi.

Pažymime kad čia matome pirmąjį Telšių pašto ženklą, kad nepainiotume jo su kitais pašto ženklais, Telšiuose išleistais 1941 metų vasarą, vos praėjus frontui. Ten irgi įdomi ir sudėtinga istorija, „27 klubas“ ir kt. Bet tai jau kito straipsnio tema, gal bus parašyta tų ženklų šimtmečio proga.